

EUGENE O'NEILL

Lang dags ferd
mot natt

RIKSTEATRET

Kjære publikum!

I teatret er en hver ny forestilling en skjør og sårbar plante. Aldri har vi garantier for at sluttresultatet blir vellykket, men av og til kan vi være mer sikre enn ellers på at vi har gull mellom hendene. Slik er det med denne oppsetningen av Eugene O'Neills legendariske familiedrama Lang dags ferd mot natt. Stein Winge har regi- en og har med seg et enestående topplag av skuespillere, som man nesten skulle forsverge at det var mulig å samle på ett brett til en Riksteaterturné.

Alle har de takket ja til å være med på denne ferden. Først vår store internasjonale stjerne, Liv Ullmann, som så dette som en enestående anledning til å møte sitt norske publikum ansikt til ansikt. Så Bjørn Sundquist, vår fremste mannlige filmskuespiller her i Norge. Begge har de fulgt med på hverandres arbeid med stor beundring, og nå skal de to gigantene spille sammen for første gang, som det tragiske ekteparet Mary og James Tyrone. Sønnene spilles av Anders Baasmoie Christiansen og Pål Sverre Valheim Hagen, som begge har utmerket seg som to av landets mest ettertraktede stortalenter på scene og film, og den pur unge

Viktoria Winge - med tusen jern i ilden - slapp alt hun hadde i hendene for å spille den underlige hushjelpen familien Tyrone har i huset.

Det har vært en enestående opplevelse som teatersjef, å følge denne prosessen fra begynnelse til slutt. Fra de første telefoner ble tatt, den første faxen som tikket inn fra Liv i Florida, de første møtene mellom regissør og skuespillere på Bristol, møtet med Liv i New York i forbindelse med hennes oppsetning av En sporgvogn til begjær med Cate Blanchett, første leseprøve i lyset fra jule-treet hjemme hos meg i romjulen, de innledende prøvene på Ingmar Bergmans hjem på Fårö - og frem til de intense avsluttende prøvene i våre lokaler i Oslo. Det har vært dypt bevegende å være vitne til den konsentrasjonen som mye samlet talent gir.

Allerede før premieren kan vi si at Lang dags ferd mot natt vil bli stående som et av høydepunktene i Riksteatrets hitorie, ja kanskje til og med i norsk teaterhistorie.

Ellen Horn

Familien er noe av det farligste man kan vokse opp i

Av Borghild Maaland

– Den er et sted for splittelser og uro, og ofte vold. Ikke alltid et trivelig kosested, sier teaterregissør Stein Winge (69). Minnene om hans pillenarkomane mor har vendt tilbake under arbeidet med Eugene O’Neills mesterverk. Forts. »»

Towards a season of
domestic boozing

JAPAN

BY NANCY

Stykket er delvis selvbiografisk og kretser rundt ett døgn i familien Tyrones liv: deres angst, sinne og redsel som er knyttet til den narkomane moren. Selvbiografisk oppleves det også for Winge selv.

– Gjennom denne prøveperioden husker jeg mer og mer, de voldsomme raseri-anfallene og utbruddene mor hadde mot meg. Og hele tiden usikkerheten – tanken på «hvordan er mor i dag», sier han.

Den høyt meritterte regissøren har i alle år kvidd seg for å sette opp klassikeren.

Når det nå skjer, er det med Liv Ullmann og Bjørn Sundquist som ekteparet Tyrone. Pål Sverre Valheim Hagen og Anders Baasmo Christiansen spiller sønnene, mens Winge har med datteren Viktoria i rollen som tjenestejenta. Hun støtter faren.

– Dette er et stykke som er så tett opp til pappas egen historie. Jeg tror det er sunt for ham å sette det opp nå. Det er viktig for ham å bearbeide fortiden, kanskje finne tilgivelse. Etter hvert vil han kanskje skjønne bedre hvorfor ting skjedde, og gjennom det gi slipp, sier Viktoria.

– Helt siden jeg takket ja til å iscenesette stykket, har jeg tenkt tilbake på barndommen og ungdommen. Man vil helst fortrenge det som er vondt. Mors skjebne var tragisk. Jeg skjønte vel at hun var pillenarkoman, da jeg var rundt 12, fordi jeg stadig måtte løpe rundt på byens apoteker og hente tabletter til henne. Jeg var redd. Det var mor også, og far stakk på jobb så fort han kunne, forteller regissøren.

Moren, Eva, var en av 12 søsken. Før krigen var hun en talentfull skuespiller på Nationaltheatret, og giftet seg med den kjente billedkunstner Sigurd Winge.

Stein Winges første møte med Lang dags ferd mot natt var i 1961. Da spilte Toralv Maurstad, med sine foreldre Alfred og Tordis, i det som ble en legendarisk oppsetning på Det Norske Teatret.

– Vi dro til teatret – mor, far og jeg. Vi visste ikke så mye om stykket, men vi ville oppleve familien Maurstad på scenen. Det ble en voldsom opplevelse. Turen hjem ble ganske stille, bemerkar han.

– Jeg visste jo om dette med farmoren min. Pappa har ikke sagt så mye, men mamma opplevde henne som svigermor og har fortalt litt, sier Viktoria.

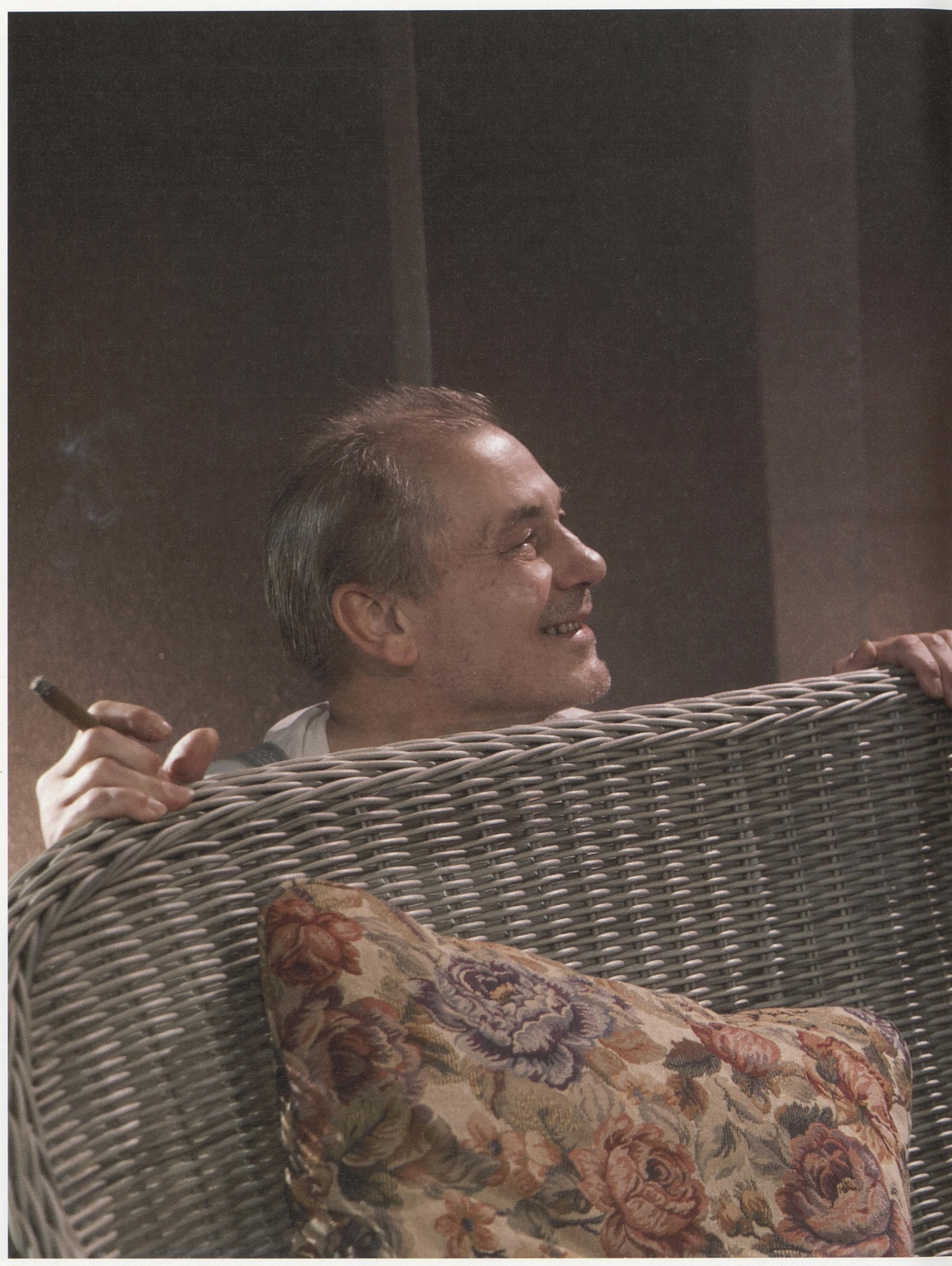
Regissøren innrømmer at stykket summer i hodet hans det meste av tiden.

– Jeg er helt blåst når jeg kommer hjem til Nesodden, og setter meg ned med et glass hvitvin og ser på sjøen. Samtidig må jeg være praktisk og tenke ut hvordan jeg skal lage en god forestilling. Jeg har med meg et topp lag av skuespillere, som er vant til å grave i møkka, sier Stein Winge.

Liv underveis

– Nå går reisen rundt i Norge – til femti spillesteder.
Jeg gleder meg inderlig!

Den kompakte og hjerteskjærende familietragedien i Eugene O'Neills Lang dags ferd mot natt har preget Liv Ullmanns sommer – sent og tidlig.

– Manuskriptet har fulgt meg hele tiden, så feriefølelsen kjente jeg lite til. Jeg har ikke latt rollene dominere livet mitt på denne måten før, men nå er det annerledes. Aldri har jeg jobbet så mye med en rolle, for denne har en helt spesiell karakter. Og så er det lenge siden sist! Selvsagt har også teatret forandret seg i denne perioden, men det finner jeg ut av.

– Du kunne jo ha hvilt på dine laurbær – sist hentet som lønn for teatersuksess med Sporvogn til begjær i Australia og USA. Hvorfor utsetter du deg for dette?

– Da jeg fikk tilbudet om Mary Tyrone-rollen på Riksteatret, følte jeg meg plutselig så lett på foten. Man sier da ikke nei til en slik sjanse! Dette skjedde før jeg dro til Australia, og det er klart jeg måtte tenke meg om litt før jeg sa ja. Men beslutningen var en konsekvens av yrke og livssituasjon.

– Du sa for over tyve år siden at en teaterrolle med forpliktelse til å spille kveld etter kveld en lang periode, det kom ikke på tale igjen.

Jeg husker det, – følte meg helt ferdig med den formen etter Private liv på Victoria teater i 1990. Selv om det var en fin opplevelse med fantastiske José Quintero som regissør. Men så har jeg nok forandret meg. Min første erindringsbok heter jo Forandringen (1976). Slik er livet mitt, – jeg stopper ikke opp, men tar stadig nye utfordringer. Føler at jeg alltid er underveis mot noe. Det er visst sånn jeg er skapt, og selv om det kan være anstrengende, føler jeg glede ved å gjennomgå denne prosessen. Jeg har det best når jeg arbeider. Livet forandrer seg hele tiden, og så må man iblant gjøre noe helt annet enn det som var planlagt.

“– Jeg konsentrerer meg om hennes leting etter sinnsro, hun plages av sterk skyldfølelse. Og ensomhet. De andre i familien går ut med sine laster, drikker og rangler, mens hun sitter alene igjen – og flykter inn i sin egen rus.”

Dessuten gir det energi, – jeg er jo den eldste her, men jeg er ikke trett!

– Og nå altså landsdekkende turné med en av verdensdramatikkenes tung-vekterroller?

– Det med turné var ganske avgjørende, det var like mye den muligheten som selve rollen jeg ble lokket av. I Forandringen skriver jeg om gleden ved å være på turné med Et dukkehjem, hvor jeg spilte Nora i Det Norske Teatrets oppsetning (1975). Siden har det ligget som en drøm hos meg å få dra landet rundt én gang til. Ja, for jeg ser på dette som en avslutningsrolle og er veldig fornøyd med det, – hadde egentlig ikke regnet med å få en slik sjanse!

Norsk filmbransje hadde ikke bruk for Liv Ullmanns kapasitet i tyve år, – i teatret har det vært nesten likedan.

– Ja, det var ikke slik at teatrene maste, og at jeg sa at – nu, endelig skal jeg gjøre det. Sant å si hørte jeg ingenting. Men internasjonalt har det ikke manglet på tilbud – særlig etter Sporvgn til begjær kom mulighetene – bl.a. på Broadway og i London. Jeg kjente på hvor fint det er å være regissør og forsto at jeg har gjort for lite av det. Men nå er jeg glad for at det ble norsk turné, selv om jeg vet det kan være krevende. Jeg har jo alltid lengtet hjem, noe jeg er blitt parodiert for både titt og ofte.

Liv Ullmann unner seg en liten pause med kaffe og vafler i Riksteatrets kantine. Midt i den hektiske prøvetiden virker hun avslappet – men også konsentrert, vel vitende at regissør Stein Winge når som helst kaller til innsats.

– Jeg ante ikke at det eksisterte et slikt fantastisk miljø som her på Riksteatret, det gir arbeidslyst å være sammen med folk både på og rundt scenen. Ofte har jeg savnet følelsen av å tilhøre et ensemble, men nå får jeg virkelig prøve det.

Og starten var storartet med en uke på Fårö, hvor vi ble skikkelig kjent. Jeg spiller jo sammen med den gjengen!

– Du og regissør Winge er gamle kjente?

– Nå sikter du til at vi spilte sammen i Nationaltheatrets Romeo og Julie (1964). Forestillingen var ikke videre vellykket og ble grundig slaktet, men vi ler godt av det i dag.

– Ikke mye å le av i Lang dags ferd mot natt?

– Det forhindrer ikke at man iblant kan ha det morsomt i prøveperioden. Men både familietragedien som helhet og min rolle som Mary Tyrone krever det største alvor, hvis man skal trenge skikkelig inn i stoffet. Den prosessen kan noen ganger gi uventede erfaringer og resultater.

– I dette tilfelle også?

Livs levende ansikt røper at hun er lite lystet på å røpe detaljer fra sitt innstuderingsarbeid og er underveis med eller – som hun sier – på vei inn i, en ny scene-skikkelse.

– Jeg konsentrerer meg om hennes leting etter sinnsro, hun plages av sterk skyldfølelse. Og ensomhet. De andre i familien går ut med sine laster, drikker og rangerer, mens hun sitter alene igjen – og flykter inn i sin egen rus. Til og med Jomfru Maria har forlatt henne, Mary har mistet sin tro. Rusavhengigheten opplever hun som straff for sine synder.

Lang dags ferd mot natt er en enorm tekst, og Liv Ullmann finner en spesiell utfordring i replikkene som følger Mary gjennom denne forvandlingen.

– Med ett begynner hun å tenke annerledes, logikken preges av morfinen, som kanskje også gir henne mot til å si det hun virkelig mener, og viser at vi kan såre hverandre uten å ville det.

– Du forsvarer henne?

– På dette stadiet har jeg foretatt en snuoperasjon i min oppfatning av Mary Tyrone. Da jeg først leste igjennom manuskriptet, tenkte jeg at dette blir grusomt. Turneen skal være oppfyllelsen av en drøm, min livsreise, og så må jeg spille et helt forferdelig menneske! Nå – noen uker senere – er jeg kommet til det motsatte resultat. Jeg opplever akkurat nå Mary som svært sympatisk, ja, – jeg kan forsvare alt hun sier.

Liv avbryter seg selv og legger raskt til: – Hva vi lander på til slutt, blir regissørens ansvar. Jeg har aldri vært med på en oppsetning som vokser frem på denne måten.

– Er det vanskelig for deg å legge regissørrollen helt bort?

– Vanskelig ja, – men ikke verre enn at jeg greier det. Såpass disiplinert er jeg!

Ingen tviler vel på det, – den som skal skape seg en internasjonal kunstnerkarriere som hennes, må nødvendigvis være disiplinert. Og i stadig forvandling.

Lang dags ferd mot natt

Av Eugene O'Neill. Oversatt av Svein Selvig. Bearbeidet av Bibbi Moslet.

Mary Cavan Tyrone
James Tyrone
James Tyrone jr.
Edmund Tyrone
Cathleen

Liv Ullmann
Bjørn Sundquist
Anders Baasmo Christiansen
Pål Sverre Valheim Hagen
Viktoria Winge

Regi
Dramaturg/ bearbeidelse
Scenografi/ kostymedesign
Lysdesign
Lyddesign
Maskedesign
Regiassistent
Suffli
Inspisient og turnéleder

Stein Winge
Bibbi Moslet
John-Kristian Alsaker
Morten Reinan
Lars Årdal
Helge Bjørnå
Thomas Seeberg Torjussen
Lise Roesen Karlsen/ Ida Høy
Ole Lillo-Stenberg

Bemanning på turné

Oppsetningsleder
Scenemester
Rigg
Lymester
Lydansvarlig
Kostymeansvarlig
Rekvisitør

Lars Vold
Knut Backe
Reidar Ajanki
Nora Hagen
Gunnar Innvær
Marianne Sembsmoen
Monica Lill Hagstrøm

Premiere i Nydalen/Oslo
Turnépremiere på Røros

1. september 2010
6. september 2010

Musikk i forestillingen: DuBose Heyward, George Gershwin & Ira Gershwin: Summertime, Ella Fitzgerald & Louis Armstrong, Russell Garcia And His Orchestra, Porgy & Bess, 1958 The Verve Music Group, A division of UMG Recordings Inc. Shostakovich: String Quartet #15 in E Flat Minor, Op. 144 - 4. 1 Elegy: Adagio - Attacca, Shostakovich: String Quartet #2 in A, Op. 68 - 4. Theme With Variation. Shostakovich: String Quartet #5 in B Flat, Op. 92 - 2. Andante. Shostakovich: String Quartet #12 in D Flat Minor, Op. 133 - 2. Allegretto - Adagio - Moderato - Adagio - Moderato - Allegretto. Shostakovich: String Quartet #11 in F Minor, Op. 122 - 3. Recitative: Adagio - attacca Dimitri Shostakovich, the String Quartets, Emerson String Quartet, en live innspilling fra Aspen Music Festival, gitt ut på Decca / Deutsche Grammophon. 2006.. W.A. Mozart: Piano Sonata No. 11 in A Major, K. 331 /, K. 300: III. Rondo Alla Turca Spilt av Ket Løddemel, Spilt inn i Riksteatrets Studio

Forestillingen varer i 3 t (inkl. pause)
Vi gjør oppmerksom på at det røykes under forestillingen.

Produsert av Riksteatret. Forlag: Nordiska ApS – København.

Oversettelsen er bearbejdet av ensemblet under en prøveuke på Fårö våren 2010.

Riksteatret takker Fårö-stiftelsen for et minnerikt opphold.

Utgitt av Riksteatret, Gullhaug Torg 2, 0484 Oslo. www.riksteatret.no. Ansvarlig utgiver: Ellen Horn.

I redaksjonen: Stein Winge, Ellen Horn, Bibbi Moslet og Mette Hægeland Blom (red.).

Grafisk design: Lise Juvet. Foto: Leif Gabrielsen og Jo Michael. Trykk: Borg AS. Opplag: 5000.

Når vi later som ingenting

Av Frode Thuen

De fleste familier har sine uttalte hemmeligheter – det alle vet, men ingen snakker om. Derfor kan vi kjenne oss igjen i familien Tyrone i Lang dags ferd mot natt. Kanskje er det nettopp gjenkjenneligheten som gjør at vi blir så grepet. Når vi later som ingenting, er ikke det nødvendigvis et veloverveid valg, en bevisst strategi. Det bare blir sånn, fordi vi hele tiden viker unna det uttalte. Vi finner ikke det rette øyeblikket eller de rette ordene.

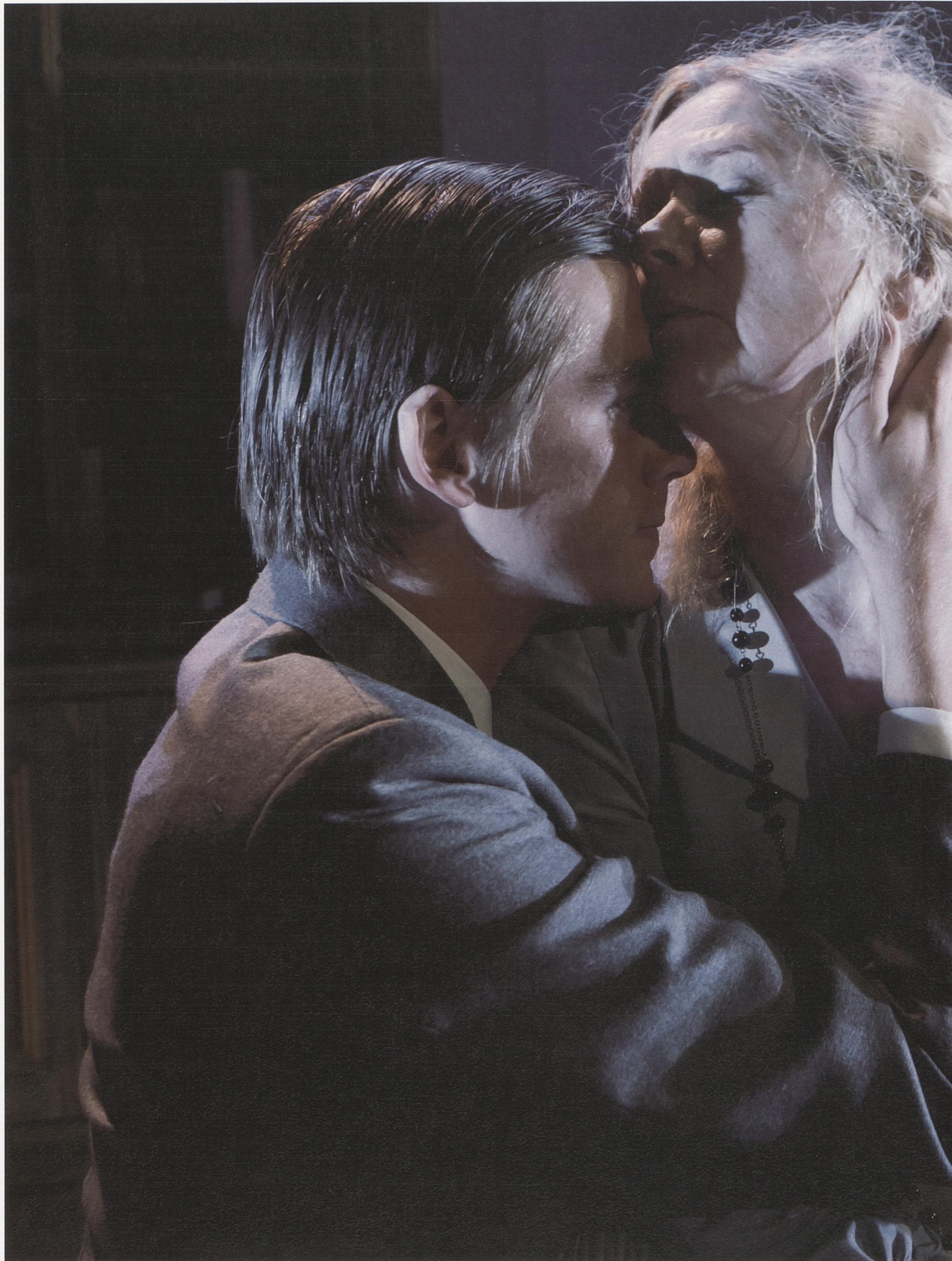
Når det er slik, blir liksom virkeligheten for stor og tung til å bære. Vi vil, men vi får det ikke til. Eller vi vil samtidig som vi ikke vil. Vi dras i alle retninger, og det eneste vi er i stand til, er å gjøre ingenting. Og late som om alt er normalt. Slik følger vi minste motstands vei. Noen ganger foregår det mer eller mindre ubevisst. Fortregning kalles det da. Men enten det er bevisst eller ubevisst, og enten vi kaller det fortregning eller fortielse, så handler det om å beskytte seg. Vi prøver så godt vi kan å beskytte oss selv mot vårt eget og andres kritiske blikk. Og ved å unnlate å snakke om og forholde oss til det som er vondt og vanskelig, skaper vi en illusjon om at det ikke finnes. Og så lenge vi klarer å bevare illusjonen, fungerer selvbedraget. På et vis.

Men illusjoner oppstår ikke i et sosialt vakuum. Det er bestandig noen andre der, som enten utfordrer og korrigerer vår virkelighetsfremstilling, eller som tvert imot tar del i vår illusjon. Og som kanskje selv har behov for å late som ingenting. For familiemedlemmer og venner vil gjerne vise hensyn og diskresjon. Men ofte er det vanskelig å skille det fra andre, mindre edle motiver. Fra likegyldighet og manglende empati, for eksempel at de ikke egentlig bryr seg om hvordan vi har det. Eller fra eget ubehag og egen usikkerhet. Forts. »»

For det kan være vel så ubehagelig å måtte forholde seg til andres ulykke som til sin egen. Man vet gjerne ikke hva man skal si eller hvordan man bør opptre, og derfor velger man det tryggeste: å ikke gjøre noe som helst. Den som står tett på, vil dessuten føle at våre problemer griper inn i hans eller hennes eget liv på forskjellig vis. Som uro og bekymring, som skyld og dårlig samvittighet, eller som forventninger og krav. Også av den grunn kan det være fristende å lukke øynene og late som om ikke problemene eksisterer, i stedet for å ta tak i dem.

Både vi og de andre har altså mange grunner til å la vanskelige temaer ligge, og gjøre gode miner til slett spill – som vi sier. Derfor har de aller fleste familier sine uttalte hemmeligheter. Og dem lever vi ofte bra med. For ikke alle lik i skapet trenger å hentes frem. Tvert imot – de gjør seg ofte best i glemselens mørke. Men noen ganger blir det vi stuer bort, altfor vondt og altfor sårt til at det tåler fortidelse og unnlattelse. Noen ganger taler det uttalte til oss så sterkt at vi ikke kan overhøre tausheten. Noen ganger nytter det ikke å late som om problemene ikke eksisterer.

Når en likevel klamrer seg til illusjonen om at alt er normalt, når en nekter å ta inn over seg det alle kjenner så smertelig på – da får fortielsene et patologisk preg. Sjelden kommer det så grelt og destruktivt til uttrykk som i familien Tyrone i Lang dags ferd mot natt, men det er et velkjent mønster i mange dysfunksjonelle familier. Et mønster som det tar tid å utvikle, og som preges av at familiemedlemmene inntar posisjoner som de ikke klarer å komme ut av. Fra disse posisjonene agerer de overfor hverandre med sine tilvente reaksjoner i et stadig gjentagende mønster. De utgjør et slags sosialt mikrokosmos hvor alle går i faste baner rundt hverandre, underlagt krefter de ikke riktig forstår og ikke klarer å frigjøre seg fra. De er fanget i et skjebnefellesskap ingen av dem egentlig ønsker, men som alle er med på å opprettholde; gjennom egne behov og motiv, uttalte forventninger fra de andre, og ikke minst gjennom sanksjoner mot den som prøver å bryte den tause pakten om å late som ingenting.

Et sånt mønster oppstår ikke av seg selv. Det ligger alltid noe under som gir rom for fortielsen og unnlattelsen, og som hindrer familiemedlemmene i å bryte ut av folden. Og svært ofte handler det om grunnleggende mistillit – til seg selv og andre. Eller mer presist, at en tviler på sin egen verdi; om noen virkelig kan være glad i en, om en dypest sett er verdig andres kjærlighet, om en er elsk-verdig. Og om en egentlig kan stole på andre enn seg selv. Denne grunnleggende mistilliten

“Derfor er kanskje ikke familien Tyrone så annerledes enn vår egen familie, når alt kommer til alt. Vi kan alle kjenne oss litt igjen. For i all sin gru speiler den vår egen tilbøyelighet til fortielse og unnløse.”

er vanligvis et resultat av manglende emosjonell tilknytning – at en aldri har hatt noen en har kunnet stole fullt og helt på. Eller at en har opplevd å bli sviktet av den eller de en stolte aller mest på. Noen reagerer med ekstrem avhengighet og en klamrende stil overfor sine nærmeste når de er utrygt tilknyttet; de kan aldri få nok anerkjennelse og bekræftelse på at de blir elsket. Andre reagerer helt omvendt; de blir ekstremt uavhengige og holder alle andre på en armlengdes avstand. Det er de sistnevnte som tyr til fortielser og unnløse. Fordi de er redd for alt som kan avsløre hvem de dypest sett er, alt som gjør dem sårbare for avvisning, og alt som smaker av personlig konflikt. Derfor later de som ingenting i møte med egen og andres motgang. Og det er i familier hvor alle – i større eller mindre grad – preges av et unnvikende reaksjonsmønster, at smerten og sorgen blir taus og ordløs.

Men grensen mellom det normale og det unormale, mellom den sunne og den usunne fortielsen, er flytende. Derfor er kanskje ikke familien Tyrone så annerledes enn vår egen familie, når alt kommer til alt. Vi kan alle kjenne oss litt igjen. For i all sin gru speiler den vår egen tilbøyelighet til fortielse og unnløse. Forhåpentligvis på en slik måte at vi blir bedre i stand til å skille mellom det sunne og det usunne i vårt eget liv. Og når vi virkelig ser og erkjenner det som måtte være av dysfunksjonelle tendenser hos oss selv og våre nærmeste, blir det ikke lenger like meningsfylt å late som ingenting.

En teskje whisky

Av Harriet Eide

Det var slik det begynte. Med en teskje whisky.

Eugene O' Neill (1888–1953) var et engstelig barn. Mørkredd. Alene i seg selv. Marerittene var hyppige.

Men faren visste råd. Når Eugene våknet og gråt, fikk en han teskje brennevin, slik den eldre broren Jamie hadde fått.

Eugene var sikker på at det var grunnlaget for hans og brorens alkoholisme.

Eugene klarte å bråstoppe da han var 40. Hjernens ville bli som eggehvite hvis han fortsatte, sa en psykiater.

Eugene sluttet. For han visste at hvis han ikke kunne skrive, ville han dø.

Eugene ble familiens tredje sønn, uønsket av moren. Hun får en vanskelig fødsel, en lege gir henne morfin mot smerter, og hun blir morfinist, så å si livet ut.

Eugene kommer til å leve resten av livet med skyldfølelse, og skyldfølelse er et gjennomgående tema i "Lang dag", som også handler om selvforakt og uopnådde drømmer.

Eugenes drøm, gestaltet av rollefiguren Edmund, er å bli kunstner eller ingen-ting. Han flykter inn i litteraturen, og naturligvis er Baudelaire et av hans forbilder: "Vær alltid beruset. Intet annet betyr noe - - - beruset på hva?"

På vin, poesi eller dyd etter behag. Men vær beruset- -"

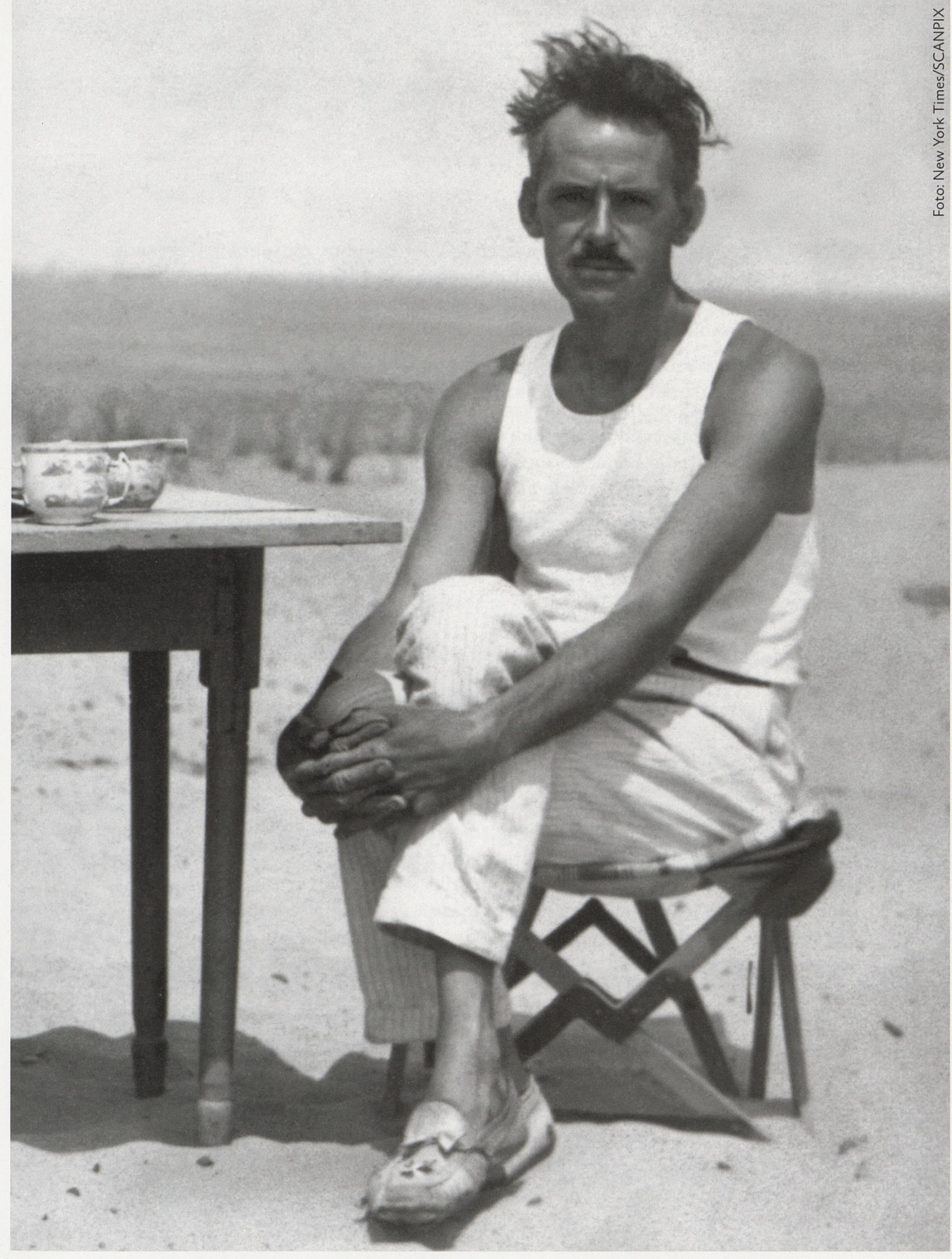
Eugene gjør selv et solid forsøk på å drikke seg i hjel. Er noen år til sjøs. Subber i havnekvarterer. Sover på benker. Har aldri penger. Er nær ved å bli med på et ran, men angsten for å bli tatt stopper ham. Ingen moralske anfektelser. Du har ikke det når du er døden nær av dårlig brennevin og sult.

Han kommer tilbake til New York, lever og bor på en bar.

Han avskyr seg selv. Til slutt tar han, 23 år gammel, en overdose veronal for å dø, men blir reddet av en kamerat. I tillegg er han også tuberkulosesyk, og kommer på sanatorium.

I 1912 flytter han hjem til foreldrene. Men først flere tiår senere klarer han å skrive Lang dags ferd mot natt, dette stykket om moren, faren, Jamie og ham selv.

O'Neills første ekteskap ble slutt nesten før det begynte, og sønnen, Eugene jr. som han fikk med den første konen, Kathleen, så ikke sin far igjen før han ble elleve år, det eneste av tre barn O'Neill fikk et noenlunde forhold til. Gutten elsket faren, men var nok også livsvarig skadet.

Han ble en begavet professor i filologi, men drakk for mye han også, den tredje generasjon O'Neill som var altfor tørst. Til slutt tok han sitt liv. I sitt andre ekteskap, med Agnes, fikk O'Neill barna Shane og Oona. Dem reiste han fra med sin tredje kone, Carlotta, uten å si adjø. Shane fikk også skader på sinnet, og mange mener han tok livet av seg, men etter at O'Neill var død. Begge barna ble gjort arveløse, Oona fordi hun giftet seg med den 36 år eldre Charlie Chaplin.

"Vær alltid beruset. Intet annet betyr noe - - -
beruset på hva?
På vin, poesi eller dyd etter behag.
Men vær beruset- - -"

Både Strindberg og Ibsen og de greske tragedier var vesentlige for O'Neill som forfatter. Det er ikke vanskelig å nøste tråder til "Gengangere" i "Lang dag". Men livet alene hadde nok stoff til hans dramatik. "A Moon for the Misbegotten", som ble det siste han skrev, fortøner seg som en syndsforlatelse for broren Jamie, Eugenes veiveiser til fyll og hor. Da Jamie dør, klarer ikke O'Neill å reise til begravelsen og overlater alt til sin kone Agnes.

O'Neill fødte det amerikanske teater og døde for det, sa Tennessee Williams, også en stor dramatiker som selv levde på kanten av livet og var sin egen verste fiende i selvdestruksjon og fyll.

O'Neill ble den første amerikanske dramatiker som fikk Nobelprisen, mange år før han skrev sine beste stykker. Allerede da, i 1936 var han syk. For syk til å reise til Stockholm for å motta den. Han ble overrakt prisen på et sykehus.

O'Neills redning fra å gå i hundene ble hans tredje kone, Carlotta Monterey. En vakker, ikke så veldig begavet skuespiller, som ofret seg fullstendig for ham. Hun ble hans "mor", sykepleier, sekretær. Uten henne hadde han ikke klart å fullføre "Lang dag".

Han var i helvetes forgård også på grunn av stadig flere sykdommer. Skjelvingen på hendene som hadde forfulgt ham fra han var barn, var tiltagende. Han kunne nesten ikke holde i en blyant, og ekteskapet var heller ikke bare en dans på roser. Carlotta forteller at han kom utslitt fra arbeidsværelset om kveldene, ofte gråtende, og at hun holdt ham tett i armene slik at han kunne slappe av og sove.

I 1941 var "Lang dag..." ferdig. Han tilegnet stykket til henne, hun som gjorde ham i stand "til å møte mine døde ansikt til ansikt".

Han bestemte at stykket ikke skulle publiseres eller utgis før 25 år etter hans død, forsegle det og leverte det til forlaget.

Men 18 måneder etter hans død bestemte Carlotta at det skulle utgis og oppføres.

Ja, hun forrådte ham, men hun gjorde det fordi han ikke skulle glemmes. Og egentlig var han vel sikker på at hun kom til å gjøre det.

"Lang dag" ga ham hans fjerde Pulitzerpris og en evig plass i litteraturhistorien.

Han forlot verden, ødelagt av et liv med alkohol og sykdom. Kort tid før han døde, reiste han seg med besvær opp på albuene og hvisket:

"Født i et fordømt hotellrom, og nå dør jeg i et hotellrom."

Han hadde levd i et helvete. Selv ville han sagt at det var verdt det.

Kilder: Louis Sheaffers biografier "O'Neill Son and Playwright" (1968) og "O'Neill Son and Artist" (1973). "A documentary film Eugene O'Neill", directed by Ric Burns. (American Experience)

SKUESPILLERE

Liv Ullmann

debuterte på Rogaland Teater som Anne Frank i 1957, og fikk sitt internasjonale gjennombrudd i 1966 med filmen *Persona*, regissert av Ingmar Bergman. Hun har senere medvirket i mer enn 40 filmer i en rekke land, og spilt på mange scener internasjonalt, blant dem West End London, Australia, Los Angeles og fem ganger på Broadway. Ullmann har hatt hovedroller i ni filmer av Bergman, og regissert to av hans manus. Hun er nominert til Oscar to ganger, for rollene i *Utvandrarna* (1971) og *Ansikte mot ansikte* (1976). Hun ble også nominert til Tony Award for sine tolkninger i *Et dukkehjem* og *Anna Christie* av Eugene O'Neill på Broadway. Fem år på rad ble Ullmann rangert som verdens beste filmskuespiller av The National Board of Film Critics og The New York Film Critics Circle.

Liv Ullmann har skrevet to bøker og flere filmmanus. Hun har mottatt en lang rekke norske og internasjonale priser.

Ullmann hadde nylig regi på *En sporvogn til begjær* med Cate Blanchett i hovedrollen, ved Sydney Theatre Company i Australia.

Bjørn Sundquist

har vunnet flere Amanda-priser, og har også spilt i en rekke prisbelønte TV-serier. Skuespilleren er en av de mest brukte og meritterte filmskuespillere i Norge. Han ble tildelt Teaterkritikerprisen i 1987 og mottok Æres-Amanda i 2000, Gullruten 2000 i klassen beste TV-skuespiller for *Sejer – se deg ikke tilbake*, Finnmark fylkes kulturpris i 2003 og Gammleleng-prisen i klassen skuespiller i 2005. Samme år ble Sundquist kåret til det siste århundrets beste mannlige filmskuespiller.

Sundquist er utdannet skuespiller ved Statens Teaterhøgskole Oslo. Han ble fast ansatt ved Det Norske Teatret i 1972 og senere ansatt ved Nationaltheatret. Han har nylig vært aktuell i filmene *En ganske snill mann*, *En helt vanlig dag på jobben*, *Tomme tønner* og *Jernanger*.

Anders Baasmo Christiansen

er utdannet ved Statens Teaterhøgskole i 2000 og startet sin skuespillerkarriere på Trøndelag Teater, hvor han blant annet agerte Mozart i Peter Schaffers *Amadeus*, som han mottok Teatrets Venners kunstneriske pris for. Forestillingen vant i 2001 Heddaprisen. Han jobbet i perioden 2002–2004 ved Det Norske Teatret, og har siden vært freelance skuespiller. Han har to ganger tidligere jobbet ved Riksteatret, hovedrollene både i *Den 25. timen* og *Hamlet*, en rolletolkning han fikk Heddaprisen for i 2008. Han spille-

filmdebuterte i 2003 med en sentral rolle i filmen Buddy, en rolle som gav ham en Amanda-pris. I 2006 spilte han hovedrollen som Henrik Ibsen i NRKs En u dødelig mann. For rollen fikk han Gullruten 2007 i klassen beste mannlige skuespiller. Han har også hatt sentrale roller i TV-serien Ran og i den svenske filmen om tempelridderen Arn.

Han er den første som har vunnet alle de tre store skuespillerprisene i Norge, Heddaprisen, Amanda-prisen og Gullruten. For sin kritikerroste tolkning av hovedkarakteren i filmen Nord fikk han dessuten Kanonprisen i 2010. Nylig var han også Norges Shooting Star ved filmfestivalen i Berlin.

Pål Sverre Valheim Hagen

er utdannet ved Statens Teaterhøgskole i 2003 og debuterte i Bikubesong ved Det Norske Teatret. I 2004 hadde han hovedrollen i Skråninga av Carl Frode Tiller. Han har også spilt tittelrollen i Ivanov av Anton Tsjekhov og Raskolnikov i Dostojevskijs Forbrytelse og straff på Hålogaland Teater.

Siden 2006 har Hagen vært ansatt ved Det Norske Teatret, der han har spilt en rekke store roller, som Prins Henrik i Henrik IV. I 2007 fikk han Heddaprisen for beste mannlige biroller for Bjørn Disel i Rune Belsviks Verdas mest forelska par og Hanen i Ingen skriv til obersten av Gabriel García Márquez.

Pål Sverre Valheim Hagen har hatt flere filmroller, og høstet bl.a. kritikerros for hovedrollen i spillefilmen De usynlige i 2008. Hagen har også medvirket i spillefilmene Max Manus og Jernanger. For både De usynlige og Jernanger mottok Hagen Kanonprisen, henholdsvis for beste hovedrolle og beste birolle.

Viktoría Winge

er skuespiller, tegner, musiker og har tidligere vært fotomodell. Hun debuterte med en sentral rolle i filmen Reprise, før hun ble kjent for et stort norsk kinopublikum i skrekkfilmen Fritt Vilt. Hun har deretter medvirket i en rekke kortfilmer og TV-serier. Hun er artist, spiller i bandet Babyjaws og har opptrudd i sitt eget "one woman show" i England. I 2008 ble Fritt Vilt 2 laget, hvoretter hun samme år også var med i Max Manus som kjæreste til den tyske offiser og gestapist Sigfried Fehmer.

Viktoría Winge har en sentral rolle i den kommende TV-serien Koselig med Peis, og har en hovedrolle i filmen Kjære Pappa, som kommer våren 2011.

Stein Winge

er utdannet skuespiller ved Statens Teaterhøgskole, men gikk raskt over til regi. Han ble først kjent gjennom en oppsetning av Shakespeares Hamlet på Trøndelag Teater i 1972. Han var fast ansatt regissør ved Nationaltheatret i perioden 1971–76. Etter det gjorde han en rekke oppsetninger på Den Nationale Scene.

Han har satt opp forestillinger, hovedsakelig av Shakespeare (Hamlet, Richard II, Richard III, King Lear og Othello), Goethe, Tsjekov, greske tragedier og nesten samtlige av Ibsens verker. Han har arbeidet ved samtlige norske teatre, vært teatersjef ved Nationaltheatret, kunstnerisk leder ved Torshovteatret og gjort flere TV-produksjoner, og han har regissert flere operaoppsetninger og skuespill ved Los Angeles Theatre Centre. Han har hatt oppsetninger i flere byer i Europa.

Over en 40-årsperiode har han regissert mer enn 150 oppsetninger innen opera og teater. Siden 1999 har han vært sjefregissør ved Den Norske Opera. Han regnes i dag for å være en av landets ledende regissører. I perioden 2007-2009 instruerte han Stiklestad-spelet. 16. august 2008 var det premiere på operaen Tosca på Oscarsborg Operaen, som han var med på å etablere.

Winge har vunnet flere norske og internasjonale priser og er utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs orden. Han fikk Kulturprisen av Oslo by i 2006.

Bibbi Moslet

har sin utdannelse fra Norge, USA og Sverige med hovedvekt på litteratur, drama og film. Hun har undervist ved universiteter og høyskoler i alle tre land, og brukes ofte som foredragsholder i profesjonelle film- og teatersammenhenger. Hun har frilanset som dramaturg ved diverse teatre i Sverige og Norge, og har vært fast ansatt som dramaturg ved Göteborg Stadsteater i flere år. Hun arbeidet ved Norsk Film a/s som prosjektutvikler i 12 år og har siden 2003 vært hovedansvarlig for utviklingen av nye norske operaer ved Den Norske Opera & Ballett.

John-Kristian Alsaker

er scenograf, og var i 1970-årene aktiv ved flere britiske scener, bl.a. National Theatre og Old Vic. Han var scenograf ved Den Nationale Scene i 1976–82, deretter på Torshovteatret. Fra 1984 var han scenograf ved Los Angeles Theater Center, hvor han mottok flere priser for beste scenografi og kostymer bl.a. for Ibsen- og Beckett-opsetninger, og stod også for scenografien ved Stein Winges gjestespill Kong Lear. Alsaker har vært scenograf for en eller flere oppsetninger ved de fleste av landets teatre, og har ved Nationalteatret medvirket i over 50 oppsetninger.

Han har også arbeidet med film og TV, flere ganger med filmregissøren Tony Richardson, blant annet mini-TV-serien Phantom of the Opera 1990, som han mottok Emmy-prisen for beste produksjonsdesign. Videre kan nevnes Gåten Knut Hamsun og Peer Gynt.

Morten Reinan

er freelance lysdesigner, og har mer enn 30 års erfaring med lys og lysdesign. Han har blant annet arbeidet med teater, opera, barneteater, konserter og musikaler i Norge og Norden for øvrig, og har samarbeidet med de mest profilerte scenekunstnere i Norge. Han har jobbet med TV-produksjoner og på en lang rekke teatre, senest forestillingen Høstsonaten i Helsingfors.

Lars Årdal

er lyddesigner og fagansvarlig for Riksteatrets lydavdeling. Han jobber også freelance for andre scenekunstnere. Han har blant annet vært Jo Strømgrens faste lyddesigner siden 1997.

Thomas Seeberg Torjussen

er utdannet manusforfatter ved den norske filmskolen på Lillehammer. Hans eksamensfilm Regjeringen Martin ble nominert til Oscar for beste studentfilm. Han er også nominert til Amanda for beste manuskript til langfilmen Sønner. I 2011 har han premiere på TV-serien Koselig med peis på NRK1. Serien er skrevet og regissert av Torjussen og har blant andre Ellen Horn, Viktoria Winge, Bjørn Sundquist, Anders Baasmo Christiansen og Stein Winge i rollene.

Soloppgang i Riga

Teatersjef Ellen Horn gjør regidebut med en vakker historie om voksen forelskelse. Soloppgang i Riga har vært spilt over hele verden, og i Norge husker mange den legendariske oppsetningen med Wenche Foss og Per Aabel. I Riksteatrets oppsetning møter du Marit Østbye og Stein Grønli. Premiere i Nydalen/ Oslo 15. september. Turnépremiere i Bodø 20. september.

Frikar – med forestillingen Kruk!

“En eksplosjon av en forestilling (...) Når norsk folkedans blir presentert slik, er det en virkelig eksotisk opplevelse,” skrev pressen etter premieren i Operaen. Nå er Frikar Dance Company klar for norges-turné med den kritikerroste forestillingen. Turnépremiere på Elverum 18. oktober.

Den lille muldvarpen som ville vite hvem som hadde bæsjet på hodet hans

Historien om den geskjeftige muldvarpen som ville vite hvem som hadde bæsjet på hodet hans, er blitt en av vår tids største barneboksuksesser. Ikke rart at 40 000 små og store har sett den populære teaterversjonen med spesielskrevne sanger og morsomme karakterer. Turnépremiere i Seljord 23. september.

Hva er Riksteatret?

Riksteatret er hele Norges turnéteater, som spiller regelmessig på 75 av landets kulturhus. Vi samarbeider nært med resten av Teater-Norge, og presenterer både egenproduksjoner og innkjøpte forestillinger med teater av høy kvalitet for voksne og barn, samt figurteater, dans og musikal. Teatret sender hvert år ut 12 til 14 riksdekkende turneer, med et årlig publikumsbesøk mellom 120 000 og 150 000. Riksteatrets hjemmebase er i Nydalen i Oslo, hvor vi har 2 scener, prøvelokaler, verksteder og administrasjon. Foruten 80 fast ansatte medarbeidere engasjerer teatret hvert år et stort antall scenekunstnere og teknikere.

Korall Korall

Verden første babyopera! I et telt i kulturhusets foajé skapes musikk og sang for de aller minste, og lyder formes til språk og sang i en musikalsk lek. Etter forestillingen får barn og voksne utforske de spesiellagde instrumentene. Forestillingen spilles på dagtid og varer i 20 minutter. Sesongpremiere på Finnsnes 6. september

Ali Baba og de førti røverne

“Sesam, sesam, lukk deg opp!” Velkommen til en fargerik familieforestilling fra 1001 natt, dramatisert av Agnar Mykle. Sesongpremiere i Kolvareid 30. august.

Pulverheksa og julenissen

“Maj Britt Andersen skaper en Pulverheks akkurat så god og hjertevarm som vi kjenner henne fra Ingunn Aamodts bøker” (Vårt land). Førjulsforestillingen besøker Sør- og Vest-Norge og ender opp i Nydalen i Oslo like før jul. Sesongpremiere i Skien 2. november.

Lokal

Nasjonal

DnB NOR er Riksteatrets hovedsponsor og bidrar med støtte til prosjekter og videreutvikling. Vi er et konsern med tjenester og kompetanse tilpasset både små lokale forhold og de større internasjonale arenaer. DnB NOR er en stor samarbeidspartner med norsk kulturliv.

Stolt sponsor av mangfoldet.

www.dnbnor.no

DnB NOR

Spilleplan

11.09 Oslo / Nydalen	21.09 Fagernes	09.10 Jessheim	05.11 Lyngdal
16.09 Røros	22.09 Vikersund	17.10 Hammerfest	07.11 Egersund
07.09 Stjørdal	25.09 Drammen	18.10 Alta	08.11 Sandnes
08.09 Namsos	26.09 Notodden	20.10 Tromsø	09.11 Aksdal
09.09 Steinkjer	27.09 Skien	21.10 Narvik	10.11 Stord
11.09 Melhus	28.09 Larvik	22.10 Harstad	16.11 Bergen/DNS
12.09 Oppdal	29.09 Nøtterøy	24.10 Svolvær	17.11 Bergen/DNS
13.09 Sunndalsøra	01.10 Horten	26.10 Bodø	18.11 Bergen/DNS
14.09 Molde	02.10 Sandefjord	27.10 Mo i Rana	19.11 Bergen/DNS
15.09 Ørsta	03.10 Fredrikstad	28.10 Mosjøen	30.11 Oslo / Nationaltheatret
17.09 Ålesund	05.10 Kongsvinger	01.11 Kristiansand	01.12 Oslo / Nationaltheatret
18.09 Nordfjordeid	06.10 Elverum	02.11 Kristiansand	02.12 Oslo / Nationaltheatret
19.09 Sogndal	07.10 Gjøvik	03.11 Risør	03.12 Oslo / Nationaltheatret
20.09 Ål	08.10 Lillehammer	04.11 Arendal	08.12 Stockholm/Dramaten
			09.12 Stockholm/Dramaten

Vil du gå oftere på Riksteatret?

Registrer navn og kontaktinformasjon på www.riksteatret.no, så sender vi tilbud og nyhetsbrev. På nettsidene våre kan du se video og kjøpe billetter til Riksteatrets forestillinger. Følg oss gjerne også på Facebook. Velkommen til Riksteatret!

Depotbiblioteket

76g0 70 247

Kjøp billetter på www.riksteatret.no
se video fra forestillingene og meld deg på nyhetsbrev